

**Korte samenvatting van het boek “Van Manglisi tot Engeland”
van Evgeni Artemidze (Tbilisi, 2003)
door Soelgani Amiranasjvili**

In het boek *Van Manglisi tot Engeland* schrijft Evgeni Artemidze (geb. 4 aug. 1920) over persoonlijke en voor hem belangrijke gebeurtenissen en feiten die tot heden niet gepubliceerd zijn. Hij schrijft zijn eigen verhaal, over het Georgische Infanteriebataljon 822 dat in de Tweede Wereldoorlog in Zandvoort was gelegerd en waarvan hij deel uitmaakte, de samenwerking met de Nederlandse ondergrondse organisatie van de communistische partij CPN, de Duitse bezetter en de opstand op het eiland Texel in april 1945.

Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog ontving Artemidze een oproep voor militaire dienst in het Rode Leger. Hij volgde gedurende enkele maanden een opleiding en kreeg na afloop de rang van sergeant. Vervolgens werd Artemidze eerst hoofd van tien en - bij het uitbreken van de oorlog - van twintig soldaten.

Toen de Duitsers in 1941 de Sovjet-Unie binnenvielen, was Artemidze's eenheid gelegerd aan de Oekraïns-Roemeense grens. Het Roemeense leger stond onder Duits bevel; Roemenië had immers de kant van Duitsland gekozen.

De aanval van het Duitse leger was snel, doelmatig en boekte groot succes. Artemidze en zijn mannen kregen het zwaar te verduren en moesten zich verdedigen om te overleven. Op 24 augustus 1941 raakte Artemidze aan zijn been gewond en werd hij door de Duitsers gevangen genomen. Via de Oekraïne kwam hij in een Roemeens concentratiekamp bij Budești terecht. Het kamp werd omringd door vijf rijen prikkeldraad van vijf meter hoog, waaromheen mijnen lagen. Om de vijftig meter stond er een wachttoren met een gewapende bewaker. Als het donker werd patrouilleerden de Duitsers met honden. De gevangenen kregen een kilo zwart brood voor vierentwintig personen en *balang*, soep van niet al te beste kwaliteit. Roemeense burens gaven nog wel eens rauwe aardappelen, witte kool, of wortels weg. Het kampleven was zo zwaar dat velen verhongerden en door insecten werden geplaagd. Veel mannen stierven, vooral 's nachts.

Artemidze: “Ik heb mijn leven te danken aan Georgische emigranten die in Duitse dienst waren. Toen ze in het kamp kwamen en mijn Georgische afkomst ontdekten, dacht ik aanvankelijk dat ze me zouden doden. Maar in plaats daarvan tilden ze me op. Ik was op sterven na dood. Ik zei hun dat ik onder de insecten zat en dat ze moesten oppassen. Door toedoen van de Georgische emigranten kregen we een betere behandeling en gelegenheid ons te wassen. Al gauw werd er een groep gevormd van de Georgische krijgsgevangenen en werden we gedetacheerd in Duitsland, bij het bergdorp Mittenwald. Daar kwamen we terecht in het militaire trainingskamp Luttensee van de

Het militaire trainingskamp Luttensee

Bijzondere eenheid “Bergmann”. Na afronding van een training kreeg ik de rang van Unteroffizier. Aan mijn veldmuts werd een stalen Edelweiss bevestigd met daarnaast een miniatuurdolk. Op de rechtermouw van mijn uniform werd een schildje met de Georgische vlag genaaid met het Duitse opschrift: “Georgien”.

In de herfst van 1943 ben ik in Zandvoort bij het Georgische Infanteriebataljon 822 terechtgekomen. We moesten gaan wonen in huizen die van gedeporteerde Joden waren. Al snel ging ik op zoek naar het ondergrondse verzet. Ik liep de huizen langs en klopte aan de deur. Als men opendeed en mij, in Duits uniform, uitnodigde binnen te komen liep ik weer door. Op een dag kwam ik bij het huis van Cor van Lemmeren. Toen hij de deur opende en mij zag in uniform werd hij daar niet vrolijk van, maar ik kon toch bij hem binnenkomen. Ik merkte dat hij niet van de bezetters hield. Ik maakte kennis met Cors vrouw en dochter. Bij een volgende keer bracht ik wat te eten en te roken mee en zo groeide er tussen ons vertrouwen.

Op een dag haalde Cor een stukje papier uit zijn broekzak, een karikatuur van Hitler. Ik vroeg hem toen of hij mij in contact kon brengen met het verzet en hij beloofde mij eens te gaan informeren. Kort daarna kreeg ik opdracht om eten en wapens te leveren voor het verzet. Tijdens een ander bezoek aan Van Lemmeren maakte ik kennis met Annie Averink (1913-1991), bestuurslid van de CPN, de Communistische Partij Nederland.

In december 1943 werd ik uitgenodigd voor een illegale conferentie in het café op de hoek Kruisweg-Parklaan in Haarlem van de verzetsgroep “De patriot”, aangeduid met “16”. Daar vond de eerste bespreking plaats tussen Georgiërs en het Nederlandse verzet. Bij mij was Niko Mikhjasjvili die vloeiend Duits sprak.

Op de afgesproken dag liep Cor van Lemmeren ongeveer veertig meter voor ons uit. Bij een gebouw zetten we onze fietsen tegen de muur en liepen we naar de tweede verdieping. Daar kreeg ik het woord. Ik sprak in het Georgisch en Niko Mikhjasjvili vertaalde naar het Russisch. Iemand anders vertaalde dat weer in het Nederlands. Mijn voorstel om met het Nederlandse verzet samen te werken tegen de Duitse bezetters werd enthousiast ontvangen. We kregen de taak om binnen ons bataljon

leden te werven om o.m. munitie, wapens, warme kleding en springladingen te bemachtigen, en natuurlijk ook eten. Dat was een moeilijke opgave die vroeg om veel voorzichtigheid. Eerder in Polen waren veel Georgiërs bij eenzelfde soort zaak door de Duitsers gedood.

Tussen N. Tsamalasjvili en Sjalva Loladze werd besloten de laatste tot leider van het bataljon te benoemen. Leden van de staf kregen bijnamen. Daarna begon de voorbereiding op een noodzakelijke opstand. Via een Nederlandse verzetsgroep kwamen we in contact met de Engelsen.

De springladingen die eerder door ons bemachtigd waren hebben we overhandigd aan het verzet. Ingeval de Geallieerden op de kust zouden landen, zou het Georgische Infanteriebataljon 822 klaar staan om tegen de Duitse bezetters te vechten. Heel geheim was een Georgische krant, “Elva”(De bliksem), die gelanceerd werd in een oplage van vijftig exemplaren. Er was ook een Russischtalige krant, “Pravda”(De waarheid) die ook in ons bataljon werd verspreid, zodat iedereen wist waar we mee bezig waren. Annie Averink werkte samen met An Vooren mee aan deze krantjes.

Sinds 9 februari 1945 was het Georgische Infanteriebataljon 822 gelegerd op het eiland Texel. In vertrouwen vertelde Vasil (Vaso) Indzjia, een verbindingsofficier, dat ongeveer het halve bataljon tegen de Geallieerden ingezet zou worden. Als het bataljon naar de Geallieerden zou overlopen, dan zou de rest die op Texel achterbleef gedood worden.

Naar aanleiding van dit gesprek ging de leiding van het Georgische Infanteriebataljon 822 naar “De Dennen” om een mogelijke opstand te bespreken. De aanwezigen hebben daar unaniem afgesproken in opstand te komen tegen de Duitsers. Van ondergrondse organisaties had het bataljon toestemming gekregen.

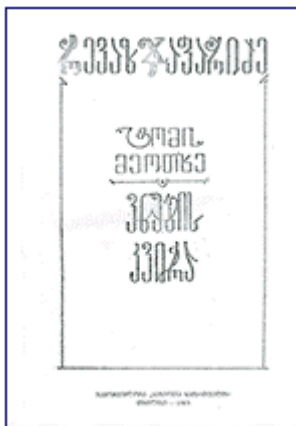
Op 6 april 1945 ‘s nachts om 1.00 uur precies zou de opstand beginnen. De opdracht was dat eerst de naast de Georgiërs ingekwartierde Duitsers gedood zouden worden waarna geprobeerd zou worden de Duitse batterijen in handen te nemen. Maar, Akaki Matsjaidze (eerste compagnie) en Niko Melikhia (derde compagnie) slaagden er niet in dat te doen en veel manschappen gingen verloren. Melikhia heeft voor deze mislukking na de oorlog jarenlang in een Sovjet-kamp gevangen gezeten.

Nadat de Canadezen op Texel waren aangekomen hebben we afscheid genomen van de Texelaren. We moesten naar Duitsland, naar Goldberg, een verzamelplaats voor Sovjet-inwoners, waar we met het Sovjet-leger verenigd werden. De terugkeer naar ons vaderland was niet makkelijk, want onderweg, in een Wit-Russisch verzamelkamp, hoorden we dat onze eenheid per trein naar Siberië gestuurd zou worden. We moesten snel iets doen!

We slachtten een schaap en we haalden wat wodka dat we aan de leiding van het kamp gaven. We deden dat om ze gunstig te stemmen. We kochten ze om! Toen hoorden we dat we in plaats van naar Siberië naar Bakoe, de hoofdstad van Azerbeidzjan, zouden gaan om daar een nieuwe fabriek te bouwen. Ik ging zelf niet, maar bleef achter met de zieke Niko Mikhiasjvili en andere gewonden”.

Artemidze haalt ook herinneringen op aan Annie Averink die in 1963 naar Georgië kwam om oud-strijders te bezoeken. Hij schrijft over de Nederlandse kinderen met een Georgische vader en hoe zij later hun vader ontmoetten. Artemidze noemt de vaders en hun kinderen bij naam. Ook beschrijft hij de emotionele taferelen tijdens zijn ontmoeting in 1951 met de ongeveer 28 overlevende strijders van Texel die ver weg van huis waren gestuurd en in Siberië in ballingschap leefden. Hij heeft slapeloze nachten gehad van de inspanningen deze mensen uiteindelijk weer thuis te krijgen. Artemidze was van mening dat als deze 28 mensen niet terug naar huis mochten, alle oud-strijders naar Siberië zouden moeten gaan.

Er zijn in het boek gedichten van Georgiërs opgenomen, bijvoorbeeld een van Lado Sechniasjvili die de episoden van de opstand beschrijft. Ook namen van de strijders staan vermeld.

P.S. Er is een boek van de Georgische schrijver Rezo Dzhapharidze, “Vnebis kvira, (Een week van passie), uitgegeven in 1989 dat onmisbaar is en waarin hij in romanvorm schrijft over het Georgische Infanteriebataljon 822 vanaf de periode in Zandvoort tot en met de Texelse opstand. In het boek staat veel vermeld, bijvoorbeeld de namen van opstandelingen die tot nu toe weinig bekend zijn.

Wie meer over dit boek wil weten of nog vragen heeft, kan contact met mij opnemen.

Telefoon 0412 656265 of e-mail: soelgani@zonnet.nl

Februari - maart 2006

Bijlage bij pagina **Texel en de band met Georgië** op website [Georgica](http://home.unet.nl/georgica)
<http://home.unet.nl/georgica>